

'Niet vrijblijvend'

Rienk ter Braake, Stichting Demeter

BD-preparaten spelen een belangrijke rol bij het ondersteunen van bedrijfspitaliteit en levenskracht. Daarom is het in de internationale Demeter-voorwaarden verplicht. Alle mest en compost moeten worden behandeld met de compostpreparaten. De spuitpreparaten, koemest en kiezel, moeten jaarlijks worden uitgebracht. Duidelijke regels voor het maken van de preparaten, de bewaring, het uitbrengen en doseringen zijn niet gegeven. En de meeste nationale Demeter-organisaties willen dat zo houden. In gesprekken merk ik al snel dat er wel degelijk verwachtingen bestaan over hoe het eigenlijk zou moeten. Wij, in Nederland, worden nog vaak gezien als de 'minimumlijers' op gebied van de preparaten. Zo zijn er hier zelfs boeren die niet de hele percelen behandelen, maar slechts de randen! In Duitsland is dat ondenkbaar. Tenzij je doorvraagt. Dan blijkt vaak dat het vooral onbespreekbaar is.

Zelf ben ik blij dat ik in Nederland werk en niet in Duitsland. Het bevalt me goed dat het preparaatgebruik hier wel bespreekbaar is. Dat we samen met de boer liever kijken naar de betrokkenheid waarmee wordt gewerkt, naar de bezieling, dan of elk gewas en elk perceel wel wordt behandeld. Dat betekent niet dat het vrijblijvend is. Hoe je de preparatenkist verzorgt, hoe de roerton er bij staat en hoe de spuit werkt zegt iets over de manier waarop je met de preparaten werkt. Dat is het mooie van de verplichting. Het blijft onderwerp van gesprek en je moet er wat mee. Blijft het bij mooie ideeën, zonder uitvoering, dan krijg je een waarschuwing. Bij herhaling met bijbehorende kosten. Maar als er bewust en met aandacht met de preparaten wordt gewerkt, dan voldoet het aan de norm. En inderdaad, dat is niet geheel objectief en lastig te controleren. Toch ben ik daar niet zo bang voor. Demeter-boeren nemen hun eigen verantwoordelijkheid meestal eerder te zwaar dan te licht.

Demeter Duitsland heeft in maart van dit jaar een evaluatie gedaan van de Nederlandse Demeter-certificering. Onze manier van omgaan met de BD-preparaten wordt nu voorgelegd aan Demeter Internationaal. Ik ben benieuwd wat daar uit gaat komen. ■

Worden boeren in de biologische en multifunctionele landbouw steeds ouder? En hebben perspectiefvolle bedrijven, waar de boer een modaal inkomen verdient, wel een opvolger? Biologica, de Taskforce Multifunctionele Landbouw en het Ministerie van LNV wilden dit graag weten. Daarom lieten ze door onderzoekers van de Universiteit van Wageningen een analyse van de cijfers maken en vroegen ze enkele boeren en tuinders naar hun ervaringen. Op 28 oktober presenteerden de onderzoekers de voorlopige resultaten aan de betrokkenen.

De cijfers

In de afgelopen tien jaar is het aantal agrarische bedrijven met 40 procent gedaald. Schokkend, maar geen verrassing. Het aantal biologische en multifunctionele bedrijven daalt echter nauwelijks. De leeftijdsverdeling van jongere, middelbare en oudere boeren bleef over de jaren vergelijkbaar. De boeren op een biologisch of verbreed bedrijf zijn meestal jonger, in vergelijking met hun andere collega's. Bijna 30 procent van alle boeren boven de 50 jaar heeft geen opvolger, blijkt uit de Landbouwtelling. Biologische boeren van boven de 50 doen het met een kwart zonder opvolger ietsje beter, maar het zijn er nog steeds veel. Kanttekening: de Landbouwtelling is een jaarlijkse enquête die elke boer invult. Hij kan ook zijn zoonnetje van 3 jaar als potentiële opvolger zien. "Of de opvolging dan ook daadwerkelijk lukt, is nog maar helemaal de vraag," constateerde BD-boer Lex Kruit terecht. Opmerkelijke uitkomst: hoe jonger de boer, hoe beter de verdiensten. Maar jongere boeren werken relatief vaak op grotere bedrijven:

Bedrijfsopvolging

Hoe verandert het wezenlijke van het bedrijf – de bedrijfsindividualiteit – met de komst van de jonge boer?

Is bedrijfsopvolging in de biologische of in de multifunctionele landbouw lastiger dan op andere bedrijven? Deze vraag stond centraal tijdens een bijeenkomst in Wageningen, waar ook BD-boerinnen en -boeren Jozien Vos, Piet van IJendoorn, Henk Bunschoek en Lex Kruit waren uitgenodigd, samen met andere betrokkenen, zoals Jaap van der Haar van BD Grondbeheer. Maria van Boxtel en Jozien Vos luisterden ook mee voor DP. *Tekst: Maria van Boxtel, Jozien Vos*

de goede, rendabele bedrijven met een flinke schaal en een goed inkomen zijn natuurlijk ook eerder over te nemen.

Knelpunten en oplossingen

De belangrijkste knelpunten die de boeren constateerden zijn de beschikbaarheid van geschikte opvolgers, de grote vermogensbehoefte bij bedrijfsovername en het vinden van een geschikte rechtsvorm. En ook de emotie in het loslaten, oppakken en overdra-

gen van een bedrijf is een belangrijk punt: hoe verandert het wezenlijke van het bedrijf – de bedrijfsindividualiteit – met de komst van de jonge boer. Een totaal ander element dan de zakelijke discussies, maar heel wezenlijk en zeer lastig te bespreken of aan te pakken. Iedereen dacht mee over mogelijke oplossingen. Zo kun je binnen het bedrijf niet vroeg genoeg beginnen met praten over de overdracht. En een coach bij dergelijke gesprekken helpt erg.

Om technische knelpunten aan te pakken zijn de mogelijkheden voor scheiden van grondeigendom en exploitatie bekeken: de grond bijvoorbeeld in eigendom onderbrengen bij een stichting of bank, de boer pacht en doet zijn werk. In de BD kennen we hier natuurlijk al verschillende voorbeelden van, succesvol en met haken en ogen. En wat betreft het vroeg beginnen: gelukkig is Dynamisch Perspectief al gestart met een serie portretten van boeren en hun bedrijfsopvolging (het volgende portret staat in DP1 2010) en de BD-Vereniging en Grondbeheer BD Landbouw organiseren op de BioVak een workshop: 'Van bedrijfsopvolging naar bedrijfscontinuïteit' (zie Agenda op pag 38). Het lijkt raadzaam de BD coaches ook te specialiseren in het begeleiden van bedrijfsopvolginggesprekken. En alsof dat nog niet genoeg is ...er ligt een studiedag van de BD-Vereniging over bedrijfsopvolging in 't verschiet.

Voor Jozien Vos komt het allemaal heel dichtbij. Ze vraagt zich af hoe het bij hen zal gaan: "Het is voelbaar en zichtbaar, ook bij mezelf, dat het tijd wordt dat er jonge krachten op ons bedrijf komen. We praten af en toe over de toekomst en de kinderen spreken uit dat ze het niet kwijt willen, dat ze er wel iets mee willen. Maar dat ze nog van hun vrijheid houden. Het lijkt zoiets als de huisarts of dierenarts De jonge generatie wil zich niet meer helemaal binden en kiest daarom voor groepspraktijken. Zou zoiets ook voor de landbouw kunnen gaan gelden? Het lijkt bij ons duidelijk te worden dat overname pas op latere leeftijd zal plaats vinden. Hoe het proces zal verlopen zal de toekomst uitwijzen." ■

Het onderzoeksrapport Bedrijfsopvolging in de biologische en multifunctionele landbouw is in 2010 beschikbaar.